

แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนของศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร
วัดหนองเล็ง อำเภอลำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
ในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19

The Guideline for Desire Morality to Youth of Moral Training
Center Buddhist Camp, Wat Nongloeng, Kham khuean kaeo
District, Yasothon Province in Situation of the COVID-19 Epidemic

พระครูวาปีธรรมวิโรจน์ (ประศาล นิวัฒน์)

Phrakhruwapedhammawiroj (Prasal Niwat)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

Mahamakut Buddhist University Yasothon Buddhist Collage

E-mail: Prasalniwat2517@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนมุมมอง 2 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาพุทธบริหารและการแก้ไขโรคระบาดของคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนของศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดหนองเล็ง อำเภอลำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ผลการศึกษาพบว่า การป้องกันการเกิดโรคด้วยข้อปฏิบัติสุขอนามัยในวัตร 14 พระพุทธองค์ได้วางหลักการดำเนินชีวิตที่ดำรงซึ่งนำไปสู่การดูแลป้องกันตนเองจากทุกข์และโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นมนุษย์ ธรรมเพื่อดำเนินชีวิตให้องอาจ ธรรมเพื่อส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกัน และธรรมสำหรับภิกษุสงฆ์ เป็นต้น พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงวัตรปฏิบัติที่พูดถึงมารยาท ความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของภิกษุสงฆ์ และแนวทางการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนที่ค่ายพุทธบุตรควรดำเนินการ เช่น การส่งเสริมให้โรงเรียนใช้วันพระเป็นวันอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยนิมนต์พระสงฆ์จากวัดใกล้โรงเรียนมาบรรยายธรรมหน้าเสาธง การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนฝึกสมาธิ วันละ 5-10 นาที ก่อนเรียนชั่วโมงแรกทุกวัน เพื่อเป็นการปลูกฝังเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้การปฏิบัติธรรม เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาและสามารถนำแนวทางที่ดีไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยผ่านระบบออนไลน์หรือการจัดในสถานที่ที่มีการคัดกรองจัดสถานที่ให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อระหว่างกันได้

คำสำคัญ: การปลูกฝังคุณธรรม, ค่ายพุทธบุตร, โรคระบาดไวรัสโควิด-19

Abstract

This academic article aims to reflect two points of view: 1) to Study the Buddhist epidemic management of the Sangha in the modern era with the current situation, and 2) to study the moral instillation approach to youth of the Youth of moral training center Buddhist camp wat nongloeng Kham Khuean Kaeo district, yasothon province, in the situation of the COVID-19 epidemic. The results of the study found that the prevention of disease through the practice of hygiene in the ascetic practice of the austere practices 14 of Buddhist precepts. The Lord of Buddha has laid out the principles of good living that lead to taking care of and protecting himself from suffering and disease, whether fair, to promote humanity. Dharma to lead a life to flourish. Dharma to promote a good life together and dharma for monks and so on. The Buddha spoke about the practice that spoke about the manners, cleanliness and orderliness of the monks. and guidelines for promoting the organization of moral and ethical training activities in schools, such as encouraging schools to use the Buddha day as a moral training day for children and youth. Inviting monks from a temple near the school to give a lecture in front of flag. Encouraging children and youth to practice meditation 5-10 minutes a day before the first hour of classes every day. In order to cultivate children and youth to learn the practice of dharma. Understanding the importance of Buddhism and be able to apply good practices in daily life through the online system or in place where there is a screening, the location is safe from the infection between each other.

Keywords: Moral Cultivation, Buddhist Camp, COVID-19 Epidemic

1. บทนำ

สมาชิกทุกคนในสังคมย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันไปตามสถานภาพของตนเอง ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันออกไป แต่ในหลักใหญ่ใจความส่วนมากจะมีทั้งความเหมือนและความต่างกัน ถ้าหากคนในสังคมได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องก็จะได้ชื่อว่าเป็น “พลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ”

และยังส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาอย่างยั่งยืน ความท้าทายที่สำคัญคือ การพัฒนาเยาวชนให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นผู้นำที่จะพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศกำลังเผชิญกับอัตราการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรในการเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยภายในปี 2588 อัตราการพึ่งพิงของประชากรของประเทศไทย จะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 20 ในปี 2560 เป็นกว่าร้อยละ 50 นั้นหมายความว่าจากปัจจุบันที่มีประชากรประมาณ 5 คน ทำงานเลี้ยงผู้สูงอายุ 1 คน ภายในปี 2583 ประเทศไทยจะเหลือประชากรไม่ถึง 2 คน ทำงานเพื่อเลี้ยงผู้สูงอายุ 1 คน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่ออนาคตของชาติและสามารถมีส่วนร่วมเพื่อบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (UNICEF, 2019: 1)

หนทางหนึ่งในการบรรลุเป้าหมายคือ การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนเพื่อให้บริการขั้นพื้นฐานและโอกาสในการพัฒนาตนเองสำหรับเยาวชน ควรมุ่งส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพและการสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้แก่เยาวชน รวมทั้งเสริมสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการจ้างงานเพื่อเป็นการต่อยอดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่อไป การจะทำเรื่องนี้ให้สำเร็จได้ เราต้องมี “วิสัยทัศน์ว่าด้วยอนาคตของเยาวชน” ซึ่งประกอบด้วยนโยบายบริการและทรัพยากรที่รัฐบาลจัดสรรให้เป็นการเฉพาะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรซึ่งมีความหลากหลายและควรเน้นกลุ่มคนที่ต้องการการสนับสนุนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ยังเข้าไม่ถึงโอกาสทางการศึกษา การจ้างงาน และการพัฒนาตนเอง เช่น กลุ่มวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวยากจน กลุ่มแม่ค้ากลุ่มผู้มีความพิการและกลุ่มวัยรุ่นที่ขาดโอกาสอื่น ๆ แม้ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา แม้ประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมากในงานด้านสิทธิเด็กก็ตาม แต่ก็ยังมีวัยรุ่นจำนวนมากที่ยังเข้าไม่ถึงบริการและการสนับสนุนขั้นพื้นฐาน รายงานล่าสุดขององค์การแรงงานระหว่างประเทศระบุว่าประเทศไทยมีประชากรอายุ 15-24 ปีจำนวนประมาณ 1.3 ล้านคน ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาหรือระบบการจ้างงาน (ปีนา กุติพิฬารามบิล, 2019: 2) นอกจากนี้ การดูแลเยาวชนควรให้ความสำคัญกับเรื่องการดูแลสุขภาพของเยาวชนด้วยเช่นกัน ดังนั้นแนวทางการพัฒนาและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนของศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรในสถานการณ์ปัจจุบันจึงมีความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาเยาวชนด้วยเช่นกัน รวมทั้งกระบวนการลงทุนในการพัฒนาบริการที่มีคุณภาพซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่จะช่วยขับเคลื่อนประเทศให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคตต่อไป

2. แนวคิดและหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพในสมัยพุทธกาล

หลักคำสอนเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพในทางพุทธศาสนาที่เราคุ้นเคยกันดีประการหนึ่งคือ “อโรคยา ปรมา ลาภา คือ ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ” ซึ่งความหมายที่แท้จริงของความไม่มีโรค (อโรคยา) นั้นแท้จริงแล้วสื่อความหมายเชิงลึกถึง “นิพพาน” คือ “เป็นสภาวะสมบูรณ์สูงสุด” ขณะที่การมีสุขภาพดีในทัศนะพุทธศาสนาจะสื่อถึงความมีโรคน้อยหรือการปราศจากโรคเป็นสำคัญ เนื่องจากพุทธศาสนาองว่าความเจ็บไข้เป็นเรื่องธรรมดา เป็นอนิจจัง หลักสำคัญจึงอยู่ที่ว่าเราจะปฏิบัติต่อร่างกายอย่างไรให้สมบูรณ์ พระพุทธเจ้าได้แบ่งโรคออกเป็น 2 อย่าง คือ “โรคทางกาย” กับ “โรคทางใจ” ท่านตรัสไว้ว่า “คนที่ไม่มีความทุกข์ทางกายเป็นเวลานาน ๆ ก็ยังพอหาได้ แต่คนที่ไม่มีความทุกข์ทางใจแม้เพียงชั่วขณะนั้นหาได้ยากเต็มที จะมีก็แต่พระอรหันต์เท่านั้นที่ไม่มีความทุกข์ทางใจ” การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีย่อมเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการในหลายองค์ประกอบ ในสมัยพุทธกาลนั้น การจัดการสุขภาพโดยเฉพาะในหมู่พระภิกษุสงฆ์นั้นได้เน้นไปที่การจัดการทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ เพราะกายและใจนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน กล่าวคือเมื่อใจมีปัญหาก็จะทำให้กายมีปัญหา เมื่อกายมีปัญหาแล้วก็จะส่งผลต่อใจ ดังนั้นการดูแลสุขภาพจึงต้องควบคู่กันไปด้วย การดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีย่อมเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการในหลายองค์ประกอบ ในสมัยพุทธกาลนั้น การจัดการสุขภาพโดยเฉพาะในหมู่พระภิกษุสงฆ์นั้นได้เน้นไปที่การจัดการทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ เพราะกายและใจนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน กล่าวคือเมื่อใจมีปัญหาก็จะทำให้กายมีปัญหา เมื่อกายมีปัญหาแล้วก็จะส่งผลต่อใจ ดังนั้นการดูแลสุขภาพจึงต้องควบคู่กันไปด้วย การดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีย่อมเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการในหลายองค์ประกอบ ในสมัยพุทธกาลนั้น การจัดการสุขภาพโดยเฉพาะในหมู่พระภิกษุสงฆ์นั้นได้เน้นไปที่การจัดการทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ เพราะกายและใจนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน กล่าวคือเมื่อใจมีปัญหาก็จะทำให้กายมีปัญหา เมื่อกายมีปัญหาแล้วก็จะส่งผลต่อใจ ดังนั้นการดูแลสุขภาพจึงต้องควบคู่กันไปด้วย การดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีย่อมเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการในหลายองค์ประกอบ ในสมัยพุทธกาลนั้น การจัดการสุขภาพโดยเฉพาะในหมู่พระภิกษุสงฆ์นั้นได้เน้นไปที่การจัดการทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ เพราะกายและใจนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน กล่าวคือเมื่อใจมีปัญหาก็จะทำให้กายมีปัญหา เมื่อกายมีปัญหาแล้วก็จะส่งผลต่อใจ ดังนั้นการดูแลสุขภาพจึงต้องควบคู่กันไปด้วย

2.1 การดูแลสุขภาพด้วยวิถีทางการแพทย์ หมายถึง การรักษาด้วยยา บางครั้งอาศัยพระภิกษุดูแลกันเอง บางครั้งพระพุทธเจ้าก็ลงมาดูแลด้วยพระองค์เอง และบางครั้งก็อาศัยหมอชาวบ้านมาช่วยดูแล ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในเวลานั้น ยาที่ใช้ส่วนมากเป็นยาพื้นบ้านในแถบอีสานตอนใต้ พระวินัยปิฎกเล่มที่ 5 ได้พรรณนาถึงยาชนิดต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในสมัยนั้น ได้แก่ (วิ.มท.(ไทย)5/260-261/43-44)

1. ชนิดที่เป็นรากไม้ ได้แก่ ขมิ้น, ขิงสด, ว่านน้ำ, ว่านเปราะ, อดุพิท, ข่า, แฝก, หัวหมู, เหง้าบัว, และรากบัว เป็นต้น
2. น้ำฝาดที่เป็นยา ได้แก่ น้ำฝาดสะเดา, น้ำฝาดโมกมัน, น้ำฝาดขี้กา, น้ำฝาดบอระเพ็ด, และน้ำฝาดกระถินพิมาน เป็นต้น
3. ยาชนิดที่ใช้ใบ ได้แก่ ใบสะเดา, ใบโมกมัน, ใบขี้กา, ใบแมงลัก, และใบฝ้าย เป็นต้น

4. ยาชนิดที่ใช้ผล ได้แก่ ลูกปลิงคะ, ดีปลี, พริก, สมอไทย, สมอพิเภก, มะขามป้อม, และผลโกศ เป็นต้น

5. ยาชนิดที่ใช้ยางไม้ ได้แก่ หิงคุ, ยางเคียวจากหิงคุ, ยางเคียวจากเปลือกหิงคุ, ยางจากยอดต้นตะกะ, ยางจากใบต้นตะกะ, ยางจากการเคี้ยวก้านต้นตะกะ, และกำยาน เป็นต้น

นอกจากยาที่ได้จากธรรมชาติแล้วยังมียาที่ได้จากคน สัตว์ เช่น การใช้สมอดอง น้ำปัสสาวะโคหรือน้ำปัสสาวะคน (ฉันทาด้วยน้ำมูตเน่า) เป็นต้น และปรากฏหลักฐานว่า ในสมัยพุทธกาลนั้นรู้จักวิธีการผ่าตัดแล้ว ในคัมภีร์วินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ 5 ได้พรรณนาถึงการผ่าตัดไว้คร่าว ๆ ว่า “หมอตรวจดูอาการของคนไข้เสร็จแล้ว สั่งให้คนที่เหลื่อออกไป ชิงมาน จับคนไข้มัดไว้กับเสา จากนั้นก็ผ่าหนังท้อง นำเนื้องอกที่ล้าไส้มาตรวจดู ตัดเนื้องอกในลำไส้ออก สอดลำไส้กลับไว้ตามเดิมแล้วเย็บหนังท้องแล้ว ทายาสมานแผล” (วิมहा (ไทย) 5/260-261/46-47)

2.2 การดูแลรักษาด้วยธรรมะ จากการศึกษาค้นคว้าในพระไตรปิฎกพบว่า มีการใช้อยู่ 2 วิธีด้วยกัน คือ ใช้สวดให้คนป่วยฟังและคนป่วยนำหลักธรรมมาปฏิบัติเพื่อระงับความเจ็บไข้ การสวดพระปริตร หมายถึง การใช้บทสวดต่าง ๆ สาธยายให้คนป่วยฟัง การฟังสาธยายธรรม ทำให้กายผ่องคลายไม่เครียดได้ เมื่อกายผ่องคลายไม่เครียด จิตก็ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว สามารถใช้ปัญญาพิจารณาเข้าถึงความจริงแห่งชีวิตและทำจิตให้มีสุขภาพสมบูรณ์เต็มที่ กายที่เครียดจากความเจ็บไข้ก็จะผ่องคลาย ปรับเข้าสู่สภาพปกติได้ง่าย

2.3 การป้องกันการเกิดโรคด้วยข้อปฏิบัติสุขนามัยในวัตร 14 พระพุทธองค์ได้วางหลักการดำเนินชีวิตที่พึงงามซึ่งนำไปสู่การดูแลป้องกันตัวเองจากทุกข์และโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และได้ตรัสถึงวัตรปฏิบัติที่พูดถึงมารยาท ความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของภิกษุสงฆ์ ไม่เว้นแม้แต่เรื่องถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ เรื่องการล้างบาตร การขบฉัน เป็นต้น ทั้งหมดล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงสุขนามัยที่พระพุทธองค์ตรัสสอนภิกษุไว้ เช่น วัตรปฏิบัติเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย 1 ใน 14 ข้อ ที่พระสงฆ์ต้องถือปฏิบัติขณะพำนักอยู่ที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งจัดว่าเป็นสุขนามัยขั้นพื้นฐานสำคัญของพระสงฆ์ และความรู้ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการดูแลสุขภาพสืบสายมาจากสมัยพุทธกาล โดยมีพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานสำคัญที่บันทึกหลักธรรมคำสอน พระวินัย หรือข้อปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิตที่พึงงาม และเรื่องราวต่าง ๆ ของพระพุทธองค์และภิกษุสงฆ์ไว้มากมาย

2.4 โรคระบาดสมัยพุทธกาล ตามตำนานกล่าวไว้ว่า ณ กรุงเวสาลี หรือไพศาลี เกิดโรคระบาดครั้งใหญ่ ทุกภิกษุภิกษุณีล้วนล้มลงล้มตาย ชาวบ้านชาวเมืองมากมายล้มตายเพราะความอดอยากหิวโหย ความรุนแรงของโรคห่าระบาดจนต้องนำศพมากมายไปทิ้ง

นอกพระนคร ครั้นเมื่อพวกมนุษย์ได้กลิ่นของคาวซากศพก็พากันเข้าพระนครมารบกวนมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ บรรดาเจ้าลิฉฉวจึงตกลงให้เชิญองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาโปรด เมืองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จถึงเขตแดนนครเวสาลี ฝนโบกขรพรรษก็โปรยลงมา ซากศพทั้งหลายทั้งปวงนั้น ได้ถูกน้ำชะล้างลงสู่พระแม่คงคาจนหมดสิ้น และเมื่อพระองค์เสด็จถึงกรุงเวสาลี ท้าวสักกะจอมเทพและหมู่เทพก็เสด็จมา ยังผลทำให้มนุษย์ทั้งหลายต้องหลบหนีหายไปจากเมืองเวสาลีทันที จากนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสเรียกพระอานนท์ สั่งว่า “ดูก่อนอานนท์ เธอจงเรียนรัตนสูตรนี้ ถือเครื่องประกอบพิธีกรรม เทียวเดินไประหว่างปราการ 3 ชั้น แห่งกรุงเวสาลีกับพวกเจ้าลิฉฉวราชกุมาร ทำพระปริตรแล้วตรัสรัตนสูตร” พอพระเถระกล่าวว่า “ยังกิจจุ” เท่านั้น พวกเหล่ามนุษย์ทั้งหลายก็หลบหนีไปจนหมดสิ้น โรคภัยทั้งหลายก็หมดสิ้นไป เนื้อหาของบทสวดรัตนสูตรนี้โดยหลักการแล้วเป็นการกล่าวถึงคุณแห่งพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ โดยส่วนแรกเป็นการประกาศให้เหล่าภุมิคุ้มครองรักษาพวกมนุษย์ที่นำเครื่องพลีกรรมมาบวงสรวงทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน (arayadusit, 2563: 1)

3. ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการจัดการโรคระบาดในสังคมไทย

ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ได้มีการบันทึกเกี่ยวกับการแพร่ระบาดและการรับมือการแก้ปัญหาจากโรคระบาดไว้ทั้งแบบโบราณและแบบสมัยใหม่ตามการแพทย์ตะวันตกด้วยความพยายามคิดค้นการปลูกฝีเพื่อรักษาไข้ทรพิษของหมอบริดเลย์ (Bradley) รวมถึงการประกาศให้มีการควบคุมการระบาดของโรคระบาด เช่น กาฬโรค อหิวาตกโรค และวัณโรคของรัฐบาล เป็นต้น ด้วยการรักษาความสะอาด ตลอดจนการนำความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่เข้ามาใช้เพื่อวางรากฐานการสาธารณสุขในประเทศไทย ซึ่งสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเป็นผู้ที่สร้างคุณประโยชน์ด้านการแพทย์ไทยเป็นอย่างยิ่ง และการบริหารจัดการโรคระบาดในสมัยอดีตกาลมีวิวัฒนาการดังนี้

3.1 กาฬโรค

การระบาดของกาฬโรคนั้นเกิดขึ้นอย่างน้อย 3 ครั้ง คือ (1) การระบาดครั้งใหญ่ที่กรุงคอนสแตนติโนเปิลแห่งจักรวรรดิไบแซนไทน์ เมื่อปี พ.ศ. 1085 การระบาดครั้งนี้ทำให้โรคแพร่กระจายไปรอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (2) การระบาดในช่วงปลายยุคกลางของยุโรป ที่ทำให้เกิดการเรียกโรคนี้อีกว่า “Black Death” เป็นที่มาของชื่อ “กาฬโรค” (3) การระบาดใหญ่ครั้งสุดท้าย มีรายงานครั้งแรกใน พ.ศ. 2439 และได้แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วทั่วโลก รวมถึงพื้นที่โลกใหม่อย่างทวีปอเมริกา นับเป็นครั้งแรกที่ความตายสีดำ (Black Death) แพร่ระบาดออกไปพื้นที่โลกเก่า ก่อนจะมีรายงานการระบาดใหญ่ครั้งสุดท้ายที่แมนจูเรีย เมื่อปี พ.ศ. 2454 “กาฬโรค” แพร่ระบาดเข้ามาในอุษาคเนย์ตามเส้นทางการค้าโลกข้าม

มหาสมุทรจากจีนดังที่กล่าวไปข้างต้นแล้วเมืองท่าอีกแห่งหนึ่งที่สำคัญคือนครศรีธรรมราช และสุจิตต์ วงษ์เทศ ได้เสนอข้อสันนิษฐานโดยอาศัยแนวทางของอัลเบิร์ต บาฟ (Albert C. Baugh) และ โทมัส เคเบิล (Thomas Cable) ที่กล่าวในหนังสือเรื่อง A History of the English Language ถึงการระบาดของกาฬโรคจนทำให้ผู้คนในเกาะอังกฤษล้มตายกว่าร้อยละ 30 ทำให้ภาษาฝรั่งเศสที่แพร่หลายในชนชั้นสูงเริ่มหายไปและชนชั้นแรงงานที่มีบทบาทในสังคมจึงฟื้นความนิยมภาษาอังกฤษขึ้นอีกครั้ง เช่นกันกับการระบาดของกาฬโรคที่ทำให้กลุ่มคนชั้นสูงในอยุธยาเสียชีวิตจำนวนมาก ทำให้ผู้ที่พูดภาษาเขมรได้ล้มหายตายจากไป กลุ่มคนที่พูดภาษาไทย-ลาวที่แต่เดิมไม่ได้เป็นชนชั้นสูงเข้ามามีบทบาทแทน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน (ยุทธพลนาวิ, เวทยนุกูล และ โก๊ะเค้า, 2563: 1)

3.2 อหิวาตกโรค

สมัยรัชกาลรัชกาลที่ 2 มีการกล่าวถึงเหตุการณ์การระบาดของไข้ป่วงหรือลงราก ซึ่งในภายหลังเรียกว่า “อหิวาตกโรค” ไว้ในพระราชพงศาวดารว่าอหิวาตกโรคได้คร่าชีวิตผู้คนมากมายในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งในกรุงเทพมหานครและหัวเมืองใกล้เคียงราว 30,000 คน ครั้นถึงช่วงปลายรัชกาลที่ 3 อหิวาตกโรคระบาดขึ้นที่กรุงเทพฯ อีกครั้งเป็นเวลาราว 1 เดือน หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษรายงานว่ามีผู้เสียชีวิตกว่า 5,000 คน จนมีคำกล่าวถึงสถานการณ์ที่ว่า “สงฆ์หนีจากวัด คฤหบดีหนีจากบ้าน” ต่อมาหลังจากนั้นสมัยต้นรัชกาลที่ 5 อหิวาตกโรคก็ได้ระบาดขึ้นอีกครั้งรอบหนึ่งในช่วงเพียงเดือนเดียวและมีรายงานผู้เสียชีวิตถึง 6,600 ราย เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายการสัญจรข้ามประเทศ การเดินทางเข้าออกง่ายดาย นำพาเชื้อโรคร้ายกระจายไปตามการคมนาคม กระทั่งแพทย์แผนตะวันตกและความก้าวหน้าด้านสาธารณสุขมีมากขึ้นตามลำดับ หลังจากมีการวิวัฒนาการทางการแพทย์จากตะวันตกเพิ่มมากขึ้นในสมัยต่อมาจึงเป็นเหตุให้อหิวาตกโรคสามารถควบคุมได้และก็ไม่ได้น่ากลัวดังเช่นที่เคยเป็นมา (ยุทธพลนาวิ, เวทยนุกูล และ โก๊ะเค้า, 2563: 2-4)

3.3 วัณโรค

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีบทบาทเป็นอย่างยิ่งในการริเริ่มต่อต้านวัณโรคในประเทศไทย โดยทรงเรียบเรียงความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับวัณโรค สาเหตุ อาการ วิธีรักษา และแนวทางป้องกัน เผยแพร่เป็นบทความด้วยภาษาเข้าใจง่าย ต่อมาเอกสารชุดนี้มีการพิมพ์แจกจ่ายแก่ประชาชนทั่วไปอีกหลายต่อหลายครั้ง ทั้งยังมีพระราชปรารภเกี่ยวกับวัณโรคที่สร้างแรงบันดาลใจแก่คณะกรรมการแพทย์สมาคมแห่งกรุงสยามอย่างมาก ส่งผลให้มีการก่อตั้งหน่วยงานต่าง ๆ อันมีคุณูปการในการต่อต้านวัณโรค

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อนุมัติสร้างโรงพยาบาลสำหรับรักษาวัณโรคเป็นแห่งแรกในประเทศไทยที่นนทบุรี ต่อมาได้ชื่อว่า “โรงพยาบาลวัณโรคกลาง” พ.ศ. 2495 องค์การอนามัยโลก (WHO) และยูนิเซฟ (UNICEF) เข้าช่วยเหลือไทยในการต้านวัณโรค มีการขึ้นสูตรและเพาะเชื้อวัณโรคเป็นครั้งแรกของไทย ต่อมาพัฒนาความสามารถให้ตรวจความไวต่อยาของเชื้อวัณโรค โดยเริ่มมีการใช้ยารักษาวัณโรคโดยเฉพาะขึ้นแล้ว นับแต่นั้นมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งรวมทั้งมีการสำรวจและการข้อมูลด้านระบาดวิทยา มีการรักษาทดลองและป้องกันในพื้นที่กรุงเทพฯ และเชียงใหม่ ทำให้ได้ผลแน่นอนเกี่ยวกับการระบาดของวัณโรคเป็นครั้งแรก กระทั่งมีการรักษา “ขนานใหม่” ที่ให้ผลการรักษาโดยไม่ต้องรอเข้ารับรักษาในโรงพยาบาล มีการตั้งศูนย์วัณโรคภาคเหนือ อีสาน และได้ รมรณรงค์ฉีดวัคซีนโดยหน่วยเคลื่อนที่และอีกมากมาย (ยุทธพลนาวิ, เวทยานุกุล และ โก๊ะเค้า, 2563: 15-16)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าความเจ็บป่วยและโรคระบาดในสังคมไทยที่เผชิญกับการระบาดอย่างรุนแรงในสมัยก่อนมีอยู่ด้วยกัน 3 โรค ได้แก่ กาฬโรค อหิวาตกโรค และวัณโรค อนึ่งเนื่องจากคนไทยสมัยโบราณเชื่อกันว่าโรคระบาดเกิดจากการที่ผีทำต่อมนุษย์ มีอำนาจเหนือธรรมชาติมีสิ่งลึกลับบันดาลให้เกิด และราชสำนักได้จัดการกับโรคระบาดด้วยพิธีการทางศาสนาโดยให้พระสงฆ์ตั้งพิธีสวดอาถรรพณ์ภูติภูตหรือที่รู้จักกันต่อมาว่า “พระราชพิธีอาพาธ” เป็นต้น ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ยกเลิกพิธีกรรมดังกล่าวและหันมาใช้ความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ที่ใช้การจ่ายยารักษาโรคแก่ราษฎรและใช้วิธีการทางสาธารณสุขเพื่อทำลายและป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคแทน อนึ่งจะเห็นได้ว่าบทบาทของคณะสงฆ์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องสถานการณ์ทางสังคมทั้งยามปกติและไม่ปกติ และในปัจจุบันบทบาทอีกด้านหนึ่งของพระสงฆ์คือการเสริมสร้างเยาวชนได้รู้เท่าทันสถานการณ์โลกและสามารถคุ้มครองตนให้มีความสุขได้ในสถานการณ์ปัจจุบันผ่านกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมผ่านกิจกรรมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร

4. แนวคิดการปลูกฝังคุณธรรมค่ายพุทธบุตร

4.1 แนวคิดค่ายเกี่ยวกับค่ายพุทธบุตร

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่ามีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยีซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ประชาชนได้รับความสะดวกสบายทางวัตถุมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันความเสื่อมทางจิตใจก็ทวีเพิ่มมากขึ้นจนเป็นที่น่าวิตก จนอาจกล่าวได้ว่า “พัฒนาแต่ไม่เจริญ” หรือ “พัฒนาแต่วัตถุ ไม่พัฒนาทางด้านจิตใจ” และสภาพสังคมทั่วไปก็ตกอยู่ในขั้นวิกฤต ดังนั้นศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนาจึงได้ร่วมมือกับหน่วยงานราชการ องค์กรการกุศล โรงเรียน

และภาคเอกชน โดยพิจารณาเห็นร่วมกันในที่ประชุมว่า “การสร้างคนให้มีคุณธรรมคือ การสร้างชาติ” ส่วนกระบวนการฟื้นฟูจิตใจเยาวชนให้กล้าแข็ง รู้เท่าทันต่อสิ่งที่เกิดขึ้น จะพัฒนาเยาวชนโดยการนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รู้จัก ลด ละ เลิกสิ่งชั่วร้ายจนสังคมเกิดความปลอดภัยนำความสงบสุขมาสู่วิถีชีวิตที่ดีของเยาวชนและครอบครัว ดังนั้น “โครงการค่ายพุทธบุตร” จึงได้ก่อกำเนิดขึ้น และการจัดกิจกรรมค่ายพุทธบุตรมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรมเยาวชน ดังนี้ (กรมการศาสนา, 2556: 20-21)

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนให้เป็นเด็กดีตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนให้รู้จักหน้าที่ในการเป็นชาวพุทธที่ดี เนื่องจากชาวพุทธที่ดีจะต้องมีความเข้มแข็งที่จะตั้งมั่นอยู่ในหลักการที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป

2. การวางรากฐานชีวิตของเด็กและเยาวชนให้มั่นคงยั่งยืนในอนาคตโดยให้เด็กและเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิตที่ดีงามและร่วมสร้างสรรค์สังคม ให้เจริญมั่นคงโดยรู้จักประพฤติดีและละเว้นความชั่ว

3. การฟื้นฟูเอกลักษณ์ของเด็กไทยที่พึงประสงค์ให้กลับคืนสู่สังคมไทย ได้แก่ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ดำรงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี มีน้ำใจ รักความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นมิตรกับทุกคน รักธรรมชาติ มีความมั่นใจในตนเองแบบสากล แต่มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตนแบบไทย ใฝ่ศึกษาหาความรู้ มีความสามารถในการใช้ทักษะทางภาษา และวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ จริยธรรม คุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและมีความภาคภูมิใจในการทำงานที่สุจริต มีจิตสำนึกสาธารณะ รู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

4.2 ลักษณะกลุ่มเด็กและเยาวชน

ในการจัดกลุ่มเด็กและเยาวชนเพื่อใช้วิเคราะห์การจัดค่ายพุทธบุตรเพื่ออบรมคุณธรรม จริยธรรม ได้แบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. กลุ่มป้องกันคือ เด็กและเยาวชนในสถาบันศึกษาทั่วไปทุกระดับชั้น
2. กลุ่มฟื้นฟูของศาลคือ เด็กและเยาวชน ครอบครัว สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง
3. กลุ่มพิเศษคือ กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง

4.3 สิ่งที่ดีที่เด็กและเยาวชนได้รับจากการเข้าค่ายพุทธบุตร

1. รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี เด็กและเยาวชนที่จะเติบโตไปสู่ชีวิตที่ดีงาม สามารถพัฒนาชีวิตของตนเอง พัฒนาสังคมได้ต้องเป็นคนที่ดีรู้จักเลือกหา

แหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี โดยมีผู้ปกครอง พ่อแม่ ครูอาจารย์ สื่อสารมวลชน และผู้ใหญ่ทั่วไป มีหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดี และช่วยจัดสรรสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็ก

2. รู้จักจัดระเบียบชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เด็กและเยาวชนจะมีวินัยมีศีล รู้จักจัดระเบียบชีวิตของตนและรู้จักจัดระเบียบความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่นเพราะชีวิตที่จัดระเบียบได้ดีแล้วจะเป็นชีวิตที่พร้อมจะรับการพัฒนา การได้รับการกำลังใจที่จะพัฒนาศักยภาพของตนให้เต็มທີ່ทั้งศักยภาพเฉพาะตัวคือความถนัดของตนเอง และศักยภาพที่เกิดจากการพัฒนาทำให้เด็กเกิดแนวคิดและกำลังใจที่จะพัฒนาตนเอง

3. มีทัศนคติและค่านิยมที่ดี เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากพระพุทธศาสนา ที่สอนในเรื่องความเปลี่ยนแปลงควบคู่ไปกับหลักความเป็นไปตามเหตุปัจจัย มีจิตสำนึกต่อความเปลี่ยนแปลง นำไปสู่ความไม่ประมาท มีความกระตือรือร้น การรู้จักคิดพิจารณาให้เกิดปัญหาที่จะรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักโลก รู้จักชีวิต รู้จักปัญหา รู้จักเหตุของปัญหาด้วยสติปัญญา

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าค่ายพุทธบุตรได้มีส่วนร่วมและเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่สามารถถ่วงดุลกลาทางสังคมด้วยการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับสังคมและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง อนึ่งเมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ปัจจุบันจะพบว่ามียุทธศาสตร์ทางสังคมที่ทำทลายให้ค่ายพุทธบุตรได้ปรับกระบวนการทัศน์ในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม คือ ปัญหาด้านสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 และปัญหาด้านโรงเรียนร้าง เด็กเกิดน้อย และสังคมสูงวัย ดังนั้นศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดหนองเล็ง จะมีแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ในทิศทางใดเพื่อตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ทางสังคมที่ทำทลายดังกล่าว

5. ปัญหาโรงเรียนร้าง เด็กเกิดน้อย และสังคมสูงวัย

ข้อมูลทางสถิติที่กระทรวงสาธารณสุขได้แถลงว่า ปี 2563 จำนวนการเกิดของเด็กไทยลดต่ำกว่า 600,000 คน เป็นครั้งแรกและมีแนวโน้มจะลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมค่านิยมอยู่เป็นโสด ทั้งโสดแบบตั้งใจและไม่ตั้งใจ แต่งงานช้า บางคนกังวลเรื่องคนช่วยเหลือลูก กังวลเรื่องความมั่นคงในหน้าที่การงาน จึงชะลอการมีลูก บางครอบครัวมีลูกน้อยลง หรือไม่ต้องการมีลูกเลย รัฐบาลจึงมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมการเกิดเพิ่มขึ้น โดยจัดกิจกรรมโสดมีตติ้ง (Single Meeting) เพื่อเปิดโอกาสให้คนโสดที่รอเนื้อคู่ได้พบปะพูดคุย เปิดใจและได้เรียนรู้ในการสร้างมิตรภาพต่อกัน พร้อมทั้งให้คู่รักที่ต้องการมีบุตร ได้ลุ้นรับคู่มือตรวจสุขภาพก่อนมีบุตร การตรวจคัดกรองภาวะมีบุตรยาก การเข้ารับการรักษาภาวะมีบุตรยากจากโรงพยาบาลที่ให้การสนับสนุนโครงการ รวมถึง

การมีโอกาสดำเนินการกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางอย่างใกล้ชิดมูลค่ารวมกว่า 1 ล้านบาท เรียกว่าเป็นการตื่นตัวอีกครั้งในการกระตุ้นและจูงใจให้หนุ่มสาวมีลูก จนมีวาทกรรมว่า “วิวาห์สร้างชาติ” และ “ปั้มลูกเพื่อชาติ” ความจริงปัญหานี้ไม่ได้เกิดเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แต่เป็นปัญหาของโลก งานวิจัยของมหาวิทยาลัยวอชิงตัน (University of Washington) ประเทศสหรัฐอเมริกา รายงานว่า อัตราการเกิดต่ำเกิดขึ้นกับทุกประเทศทั่วโลก ซึ่งไทยเป็น 1 ใน 23 ประเทศที่งานวิจัยระบุว่าอีก 80 ปีข้างหน้า คนไทยจะลดลงจาก 71 ล้านคน เหลือ 35 ล้านคน (สรวณมณต์ สิทธิสมาน, 2564: 1)

ปัญหาเด็กเกิดน้อยส่งผลให้โรงเรียนถูกยุบ เลิก แล้วมากมายภายใน 10 ปี จะส่งผลถึงระดับมหาวิทยาลัย มีนักวิชาการด้านประชากรศาสตร์เสนอว่าโรงเรียนในประเทศไทยรวมถึงมหาวิทยาลัยในประเทศไทยต้องถูกยุบลงไปสักครึ่งหนึ่ง เช่น มหาวิทยาลัยไทยในขณะนี้มียุบรวม 300 แห่งก็ควรจะเหลือเพียงแค่ 150 แห่งเท่านั้น ไม่ควรจะมากกว่า มีโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครในย่านเศรษฐกิจชื่อดัง ท่าเลทอง และมีชื่อเสียงดีพอสมควร เมื่อ 10 กว่าปีที่แล้ว มีนักเรียนทั้งโรงเรียน 3,600 คน แต่ในวันนี้มีนักเรียนทั้งโรงเรียนมีอยู่แค่ 500 คน โรงเรียนขนาดเล็กในต่างจังหวัดนั้นไม่ได้มีชื่อเสียงอะไรมาก ไม่ได้มีวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ไม่ได้มีคอมพิวเตอร์ หรือไม่ได้มีครูที่เพียงพอด้วยซ้ำ แต่ทุกวันนี้มีนักเรียนน้อยจนแทบจะไม่ต้องสอนกันแล้วไม่พอที่จะสอน (Wate Bunnakornkul, 2563: 1) รวมทั้งปัญหาโครงสร้างประชากรไทยที่คณะสงฆ์ควรปรับนโยบายและวางแผนรับมือในการสร้างศาสนทายาทสืบต่ออายุพระศาสนาอีกด้วย ซึ่งเมื่อย้อนกลับไป 30 ปีก่อน มีวัดหลายร้อยวัดเปิดศูนย์ดูแลเด็กก่อนเกณฑ์ บัดนี้ไม่มีแล้วก็ควรปรับปรุงวัดให้เป็นซารากิบาลสถาน ส่งเสริมการเรียนเขียนอ่านบาลีพระไตรปิฎก สำหรับผู้สูงวัย ควรปรับปรุงวัดให้เป็นศูนย์การฝึกอบรมจิต เจริญปัญญาเตรียมตัวจากโลกนี้ไป หรือเร่งปรับปรุงพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของวัดให้เป็นที่รมณีสถานสำหรับคนสูงวัย ภายใน 10 ปี ข้างหน้านั้น คนสูงวัยที่มีคุณภาพและไร้คุณภาพจะเริ่มเกษียณอายุ คงเริ่มหันหน้าเข้าวัดมากขึ้น คนมีอายุในวัดจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่จำนวนสามเณรก็จะลดลงเรื่อย ๆ ถ้าวัดสามารถบริหารจัดการดูแลอภิบาลคนแก่ 1 คน วัดจะสามารถดึงคนในครอบครัวเขาเข้าวัด อุปถัมภ์พระศาสนา สืบอายุพระศาสนาได้อีกทางหนึ่ง จากแต่ก่อนบวชลูกหลานสืบอายุพระศาสนา ก็จะเปลี่ยนเป็นบวชปู่หรือพ่อไว้ให้ลูกหลานทำบุญ

รวมทั้งมุมมองประการหนึ่งว่าการเข้าค่ายพุทธบุตรเป็นกิจกรรมของเยาวชนในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักพัฒนาชีวิตและสังคม คือ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) โดยมีพระสงฆ์วิทยากร ผู้ทรงความรู้จะฝึกฝนเยาวชนให้มีทักษะชีวิตตามคำสอน และวัตรปฏิบัติของพระพุทธเจ้า ช่วยให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาจิตและปลูกฝังจริยธรรม

คุณธรรม และศีลธรรม ส่งเสริมให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต คือ “เก่ง ดี และมีความสุข” เพื่อให้เด็กและเยาวชนนำหลักคำสอนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การพัฒนากาย โดยการแสดงออกทางกิริยามารยาทชาวพุทธ มีพฤติกรรมที่ดงามเหมาะสม การพัฒนาศีล โดยการอยู่ร่วมกับครอบครัวและบุคคลในสังคม ด้วยความเกื้อกูลและประกอบอาชีพที่สุจริต การพัฒนาจิตให้เป็นจิตที่สมบูรณ์ทั้งคุณภาพจิต พลังจิต และสุภาพจิต และสุดท้ายการพัฒนาปัญญา ให้เกิดปัญญาในการรู้จริง รู้เท่าทันทางเจริญทางเสื่อมปัจจัยที่เกี่ยวข้องรู้วิธีการป้องกัน รู้วิธีแก้ไขปัญหาร้างภูมิด้านทานให้กับตนเองด้วยคุณธรรม ให้เป็นผู้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันโลก นำพาชีวิตสู่ความสำเร็จเพื่อเกื้อกูลแก่ตนเองและประเทศชาติในที่สุด

6. บทวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาค่ายพุทธบุตร

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้สังคมเกิดความวิตกกังวลไปทั่วโลก มีการปิดประเทศหรือปิดเมืองเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค ซึ่งนอกจากโรคระบาดนี้จะทำให้เกิดความเจ็บป่วยและเสียชีวิต รวมถึงเศรษฐกิจเสียหายแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนจำนวนมากทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้การทำงาน การดำเนินชีวิตในแต่ละวันไม่เหมือนเดิม และส่งผลกระทบต่อสภาวะทางจิตใจด้วยเช่นกัน เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้หลายคนได้เห็นถึงสัจธรรมในเรื่องความไม่แน่นอน (อนิจจัง) จำต้องมีความพร้อมที่จะเจอกับความเปลี่ยนแปลงและการรับมือกับสถานการณ์อย่างมีสติ โรคระบาดถึงแม้ทำให้เราหวาดกลัว แต่ก็ถือเป็นโอกาสในการกลับมาหยุดมองตัวเอง ตั้งหลักเพื่อเตรียมก้าวเดินหรือก้าวข้ามให้ได้ เพราะในทุกวิกฤตย่อมมีโอกาสซ่อนอยู่เสมอ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนก็ได้มีกลยุทธ์ในการปรับตัว รับมือ และหาทางแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤตการณ์นี้ให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของคนในยุค New Normal สำหรับคนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชน ที่พึงทราบดีถึงจิตใจที่นิ่งไม่ผันแปร เพื่อการเข้าไปกราบไหว้สักการบูชา รวมถึงฟังธรรมจากพระสงฆ์ที่ตนให้ความเคารพ แต่ในเมื่อต้องอยู่บ้านไม่สามารถไปวัดได้ จึงกลายเป็นการสวดมนต์ไหว้พระที่บ้านหรือเลือกฟังธรรมะจากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่แทน ซึ่งในปัจจุบันนี้หลักธรรมในทางพุทธศาสนาได้ถูกนำมาถ่ายทอดทั้งการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการหลุดพ้นสู่โลกุตระและคำสอนที่ตอบสนองต่อทางโลกเพื่อให้มีสติที่จะอยู่กับปัจจุบัน แต่ไม่ว่าจะเป็นคำสอนในแนวทางใด หัวใจของพุทธศาสนาก็คือความมุ่งหมายให้พ้นจากทุกข์ ซึ่งรวมถึงความทุกข์ใจจากวิกฤติโรคโควิด-19 ที่เผชิญอยู่ด้วย ในสถานการณ์ภายใต้บริบทของแนวคิดธรรมะอยู่รอบตัวดังกล่าว ศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดหนองเล็งได้ปรับกระบวนการทำงานโดยมีแนวทางการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนในประเด็นดังนี้

1. ส่งเสริมให้สถานศึกษาใช้วันพระเป็นวันอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยใช้วันพระเป็นช่องทางการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมเพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาและนำแนวทางที่ดั่งามไปปฏิบัติเพื่อซึมซับแบบอย่างวิถีชาวพุทธไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยผ่านระบบออนไลน์หรือจัดในสถานที่ที่มีการคัดกรองจัดสถานที่ให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อระหว่างกันได้

2. ส่งเสริมให้สถานศึกษานำเด็กและเยาวชน ฝึกนั่งสมาธิ ยืนสมาธิ วันละ 1 นาที ก่อนเรียนชั่วโมงแรกทุกวัน เพื่อเป็นการปลูกฝังเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้การปฏิบัติธรรม กระตุ้นเด็กให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยเน้นแค่ 1 นาทีจิตใจสงบ บุญก็เกิดขึ้นแล้ว

3. ส่งเสริมให้สถานศึกษานิมนต์พระมาบรรยายธรรมทุกวันศุกร์ ตามเวลาที่เหมาะสมโดยสามารถนิมนต์พระจากวัดใกล้โรงเรียน, พระจากศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, พระธรรมวิทยากร โดยผ่านระบบออนไลน์หรือจัดในสถานที่ที่มีการคัดกรองจัดสถานที่ให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อระหว่างกันได้

4. จัดทำทะเบียนรายชื่อศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และทำเนียบพระวิทยากรจัดส่งให้กับสถานศึกษา เพื่อเป็นทางเลือกให้สถานศึกษาได้ติดต่อพระวิทยากรในการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน

5. การเผยแพร่ธรรมะผ่านช่องทางออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เช่น website, Facebook page, Instagram, Line Official, YouTube, Podcast, Spotify เป็นต้น

7. สรุป

หลักพุทธบริหารและการแก้ไขโรคระบาดของคณะสงฆ์ในสมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้วางหลักการดำเนินชีวิตที่ดั่งามซึ่งนำไปสู่การดูแลป้องกันตนเองจากทุกซ์และโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ด้วยข้อปฏิบัติเพื่อสุขอนามัยในวัตร 14 ซึ่งกล่าวถึงวัตรปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาท ความสะอาด สุขอนามัย การขบฉัน การทำความสะอาดบริวาร เสนาสนะ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของภิกษุสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งจัดว่าเป็นสุขอนามัยขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยมีพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานสำคัญที่บันทึกหลักธรรมคำสอน พระวินัยหรือข้อปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิตที่ดั่งาม แต่ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในปัจจุบันทำให้มีการปิดประเทศหรือปิดเมือง เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค ซึ่งนอกจากโรคระบาดนี้จะทำให้เกิดความเจ็บป่วยและเสียชีวิต รวมถึงเศรษฐกิจเสียหายแล้วยังส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้การดำเนินชีวิตในแต่ละวันของผู้คนไม่เหมือนเดิมและส่งผลกระทบต่อสภาวะทางจิตใจด้วยเช่นกัน

บทบาทของคณะสงฆ์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องสถานการณ์ทางสังคมทั้งยามปกติและไม่ปกติ และในสภาวะปัจจุบันบทบาทอีกด้านหนึ่งของคณะสงฆ์คือการเสริมสร้างเยาวชนได้

รู้เท่าทันสถานการณ์โลกและสามารถคุ้มครองตนให้มีความสุขได้ในสถานการณ์ปัจจุบันผ่านกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมผ่านกิจกรรมโครงการอบรมคุณธรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่า ค่ายพุทธบุตรได้มีส่วนร่วมและเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่สามารถล่อเมลาทางสังคมด้วยการสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับสังคมและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง อนึ่งเมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่า มีปัจจัยทางสังคมที่ท้าทายให้ค่ายพุทธบุตรได้ปรับกระบวนการทัศนการจัดกิจกรรมการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมคือ ปัญหาด้านสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 และปัญหาโรงเรียนร้าง เด็กเกิดน้อย และสังคมสูงวัย ดังนั้นศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดหนองเล็ง จะมีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ในทิศทางใด และในสถานการณ์ภายใต้บริบทของข้อจำกัดด้านโรคระบาด ศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดหนองเล็ง จึงได้ปรับกระบวนการทำงานโดยมีแนวทางการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนใน 5 ประเด็น คือ (1) ส่งเสริมให้สถานศึกษาใช้วันพระเป็นวันอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยผ่านระบบออนไลน์หรือจัดในสถานที่ที่มีการคัดกรองจัดสถานที่ให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อระหว่างกันได้ (2) ส่งเสริมให้สถานศึกษานำเด็กและเยาวชน ฝึกนั่งสมาธิ ยืนสมาธิ วันละ 10 นาที ก่อนเรียนชั่วโมงแรกทุกวัน (3) ส่งเสริมให้สถานศึกษานิมนต์พระมาบรรยายธรรมผ่านระบบออนไลน์ (4) จัดทำทะเบียนรายชื่อศูนย์ศึกษาพระพุทธานุภาพวันอาทิตย์และทำเนียบพระวิทยากรจัดส่งให้กับสถานศึกษา และ (5) การเผยแพร่ธรรมะผ่านช่องทางออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เช่น website, Facebook page, Instagram, Line Official, YouTube, Podcast, Spotify เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). **คู่มือการจัดค่ายคุณธรรมเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยกรมการศาสนา.
- จรรยา ยุทธพลนาวิ, ปรียฉัตร เวทยานุกูล และ วิภาวดี โก๊ะเค้า. (2563). **ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการจัดการโรคระบาดในสังคม**. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, แหล่งที่มา: <https://www.sac.or.th/main/th/article/detail/127> (2 พฤษภาคม 2564).
- ปีนา กุตติพารามบิล. (2562). **พัฒนาเยาวชนให้พร้อมรับมือกับอนาคตได้อย่างมั่นใจ**. แหล่งที่มา: <https://www.unicef.org/thailand/th/stories/> (1 พฤษภาคม 2564).
- พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม. (2563) ภาวะผู้นำเชิงพระพุทธานุภาพในการแก้ไขปัญหาวิกฤตทางสังคม: กรณีศึกษาโรคระบาด. **วารสารพุทธมคค์**. 5(1) 127-137.

- พันธุ์ทิพย์ ชีระเนตร. (2563). โรคระบาดในประวัติศาสตร์ไทย เราผ่านพ้นมาได้อย่างไร. แหล่งที่มา: <https://www.matichon.co.th/prachachuen/prachachuen-scoop/news> (2 พฤษภาคม 2564).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สรวงมณต์ สิทธิสมาน. (2564). เด็กเกิดน้อย ต้องเพิ่มคุณภาพไม่ใช่ปริมาณ. แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/qol/detail/9640000015703> (1 พฤษภาคม 2564).
- arayadusit. (2563). โรคระบาดสมัยพุทธกาล. แหล่งที่มา: <https://www.blockdit.com> (2 พฤษภาคม 2564).
- Wate Bunnakornkul. (2563). ยุบ เลิก โรงเรียนร้าง เด็กเกิดน้อย: สังคมสูงวัย. แหล่งที่มา: <http://dhamma.serichon.us/2020/05/31> (1 พฤษภาคม 2564).